

ודנה הגמרא: **למה ליה למיתנא כל הני**, את כל שלשה האופנים?

בשלמא רישא, שפיר שנינו בה שבכל האופנים הללו פטור, משום שכך היא דרך המשניות, **"לא זו, אף זו"** קתני, דהיינו, לא מיבעיא האופן הראשון, כגון שעשה עמהם, שנחשב ודאי תולה בבית דין, ופשיטא שהוא פטור, אלא אף באופן השני, כגון שעשה אחריהם, גם בזה נחשב כתולה בבית דין, ופטור. ומוסיפה המשנה להשמיענו אפילו באופן השלישי, שאין פטורו דוקא באופן שעשה עמהם או אחריהם, אלא אף אם לא עשו בית דין כלל ועשה הוא לבדו על פיהם, בכל זאת נחשב גם הוא כתולה בבית דין, ופטור.

אלא סיפא, דאשמועינן לחיובא, ששנינו "הורו בית דין וידע אחד מהם שטעו", ושבה המשנה לשנות בה את שלשת האופנים הללו שבכולם חייב משום דלא הוי תולה בבית דין, לכאורה תיקשי, הרי **איפכא מבעי ליה למיתנא**: הורו בית דין וידע אחד מהם שטעו וכו' והלך ועשה על פיהם, בין שלא עשו ועשה, חייב, שאינו תולה עצמו כל כך בבית דין, ואפילו עשו ועשה אחריהם, שנחשב יותר כתולה בבית דין, מכל מקום חייב. ואפילו עשה עמהם גם כן

חייב?!

ומתרצת הגמרא: **זו ואין צריך לומר זו**, ב-ב-קתני.

וכך הוא ביאור הסיפא במשנה: אם ידע אחד מהדיינים או אחד מהתלמידים שטעו בית הדין, ועשה עמהם, חייב חטאת יחיד. ואין צריך לומר אם עשה אחריהם, שאינו תולה לגמרי בבית דין, שחייב חטאת יחיד. ואין צריך לומר שאם עשה לבדו, שחייב, כי אינו תולה כלל בבית דין.

שנינו במשנתנו: הורו בית דין וידע אחד מהם שטעו, או תלמיד וראוי להוראה, ועשה על פיהם חייב.

ומקשה הגמרא: **תרתיה**, שני האופנים⁽¹⁾, של דיין היודע, ותלמיד היודע, **למה לי** לשנות את שניהם במשנה? והרי כיון ששנינו במשנה שאם ידע אחד מהדיינים שטעו ועשה על פיהם, הוא חייב חטאת יחיד משום שהוא אינו תולה את מעשהו בבית דין [שהרי הוא יודע את הדין], הרי ממילא גם נדע, שתלמיד הראוי להוראה ויודע שטעו, שהוא חייב חטאת יחיד, כי גם הוא אינו תולה את חטאו בבית דין!

הסתפק גם בדין ציבור שהתחלף להם.

אך לדעת הרא"ש [בעמוד א'] אי אפשר לפרש כן, שהרי פירש שנקטו כל אלו לרבנותא, שאפילו אם נגמרה הוראה בהסכמת כולן, חייב, וכו', ובהכרח, שקושיית הגמרא למה שנו "תלמיד" ו"ראוי להוראה" והרי תרוייהו היינו הך, ועדיף לומר רק "ראוי להוראה". ואמנם רבינו חננאל ופסקי רי"ד לא גרסו כאן "ידע אחד מהן שטעו", והקושיא רק דהיינו הך.

1. בפשטות כוונת הגמרא להקשות למה הוצרכה המשנה לשנות "אחד מהן" ו"תלמיד", והיינו כי אין סברא לפטור תלמיד מאחר והוא יודע שטעו ודינו כמו אחד הדיינים שיוודע, וחייב. וכן ביאר **הבאר שבע**.

אלא, **אנא, הכי קאמינא:** אפשר ללמוד זאת ממה שהוסיפה המשנה בתלמיד, ונקטה שהוא "ראוי להוראה".

כי לכאורה תיבות אלו מיותרות הן, וכפי שיבואר, ובהכרח שהן באו ללמד, שאפילו תלמיד שהוא רק גמיר ולא סביר, חייב חטאת יחיד.

וכך היא ההוכחה שלי:

אי מההיא, ממה שאמרה המשנה "ידע אחד מהדיינים שטעו" בלבד, לא הייתי לומד משם לחייב גם תלמיד שהוא גמיר ולא סביר. **כי הוה אמינא,** הייתי אומר **הני מילי** שאינו נחשב תולה בבית דין, היינו דוקא תלמיד שהוא **גמיר וסביר**. אבל מי שהוא **גמיר ולא סביר**, או סביר ולא גמיר, לא. דהיינו, הייתי סבור שאינו חייב, אלא הוא נחשב כתולה בבית דין, ופטור.

לפיכך **תנא** נמי "תלמיד שהוא ראוי להוראה", להשמיענו **ממשנה יתירה** [בהוספת "תלמיד הראוי להוראה" בנוסף לידע אחד מהדיינים], כי **אפילו** תלמיד שהוא **גמיר ולא סביר**, או **סביר ולא גמיר**, גם הוא חייב בחטאת יחיד, ואינו נחשב כתולה בבית דין⁽²⁾. [אם כי נשאר ההגדרה "תלמיד הראוי להוראה" כשלעצמו, הוא גמיר וסביר.

ומתוצת הגמרא: **אמר רבא, איצטריך** לשנות את הדין בשניהם:

כי אילו שנינו במשנה רק "ידע אחד מהדיינים", **סלקא דעתך אמינא, הני מילי**, הטעם שהוא אינו נחשב תולה בבית דין, משום שהוא **גמיר וסביר**, שגם למד, וגם מבין מסברת עצמו. **אבל** תלמיד הראוי להוראה, שהוא **גמיר, ולא סביר**, לא יהא הדין כן, כי מאחר שהוא "לא סביר", יכול הוא לתלות מעשהו בהוראת בית דין, כיון שאין ידיעתו מספקת להכריע כנגד הוראת בית דין.

לכך הוצרכה המשנה להשמיענו, שגם גמיר ולא סביר אינו נפטר מדין תולה בבית דין, אלא חייב חטאת יחיד!

אמר ליה אביי לרבא: היאך אמרת שמדובר במשנה בתלמיד שהוא גמיר ולא סביר? והרי פשוט לשון המשנה, שהגדירה את התלמיד הזה כמי שהוא "ראוי להוראה" תלמיד שהוא **גמיר וסביר, ממשמע!**

אמר ליה רבא: אכן, ממשמעות הלשון של המשנה "ראוי להוראה" גרידא, אי אפשר ללמוד כמו שאמרתי, שבאה המשנה לחייב חטאת יחיד, בתלמיד שהוא רק גמיר ולא סביר.

בי"ד, אלא שעושה כהוראתם אף כשברור לו שהם טועים, אין חילוק בין תלמיד לכל אדם, וזה וזה נחשב תולה בעצמו. ולדעתו, משנתנו עוסקת רק באופן שהוא סומך על דעת בי"ד, ובוה חלוק תלמיד שידיעתו באיסורין מחייבת אותו שלא לסמוך על הוראתם, ולפיכך אינו נחשב תולה בבי"ד, ואילו שאר כל אדם יכול

2. עיין בתוס' [ד"ה תנא] ובהערות על התוספות, שהוכחנו כי הראשונים נחלקו אם למסקנת הגמרא רק גמיר ולא סביר או סביר ולא גמיר, חייב בקרבן כשידע שטעו. או שמא אפילו אם לא גמיר ולא סביר, גם הוא דינו כן. ומדברי הרא"ש במשנה מוכח שאף הוא חייב, ודעתו כי באופן שאינו סומך כלל על

אך היתור שלו במשנה בא ללמד גם על גמיר ולא סביר, או סביר ולא גמיר].

שנינו במשנתנו: "תלמיד וראוי להוראה" כו'.

כגון מאן נקרא "ראוי להוראה"?

אמר רבא: כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא, שהיו יושבים לפני חכמים, והם היו ראויין להוראה. כמו שאמרו במסכת סנהדרין [יז ב] "דנים לפני חכמים: שמעון בן עזאי, ושמעון בן זומא".

אמר ליה אביי: היאך אמרת שבמשנה מדובר בכאלו חכמים? והלא חכם כי האי גוונא, מזיד הוא! שהרי ודאי לו שטעו בית דין, ואם אף על פי כן עשה, הרי שבמזיד עשה, כי אנשים גדולים כאלו אינם יכולים לתלות שגגתם בשום בית דין, והיאך יתחייב על כך קרבן חטאת⁽³⁾.

אמר ליה רבא לאביי: ולמעמיק, שאמרת מזיד הוא, כיצד תבאר את הא דתניא: כתיב בפרשת קרבן חטאת יחיד [ויקרא ד] "ואם נפש אחת תחטא בשגגה, בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם", ודרשינן מלשון הכתוב "בעשותה אחת",

לתלות בבי"ד אף אם סובר שטעו, כי אין ידיעתו באיסורין נחשבת ידיעה.

[וזה החילוק בין משנתנו למשנה להלן ד ב, כי במשנתנו מדובר באופן שהעושים סמכו על הוראת בי"ד אף אם סברו שטעו, ואילו להלן מדובר שעשו במזיד גמור, דהיינו שלא עשו כלל מפני הוראת בי"ד].

אמנם תוס' והרמב"ם נקטו שאם אינו גמיר ואינו סביר, הוא פטור אף אם סובר שבי"ד טעו. ומטעמים שונים, לתוס' הוא פטור מפני שאין ידיעתו באיסורין נחשבת ידיעה. אך להרמב"ם הוא פטור, כי על אף טעותו במצוה לשמוע בדברי חכמים, נחשב הוא כתולה בבית דין, כיון שאינו יודע שאין זו הוראה כלל, ולפיכך אף אם אין דעתו מסכמת לבי"ד נחשב שוגג, ואינו נפטר במזיד אלא מפני שלא עשה מחמת הוראת בי"ד. אבל כשיודע הוראת בי"ד אף שאינו מסכים לדעתם, אין בכך כדי להפקיע את סמיכתו על הוראתם.

וטעם נוסף לפוטרו נשמע מדברי הרמב"ן המובא להלן [בהערה 5], שהראוי להוראה אינו חייב לשמוע בקול בית דין אלא אחר שדן

לפניהם וסותרו טענותיו. ונמצא שחלוק הוא בעיקר החיוב מעם הארץ, שחייב לשמוע בקול בית דין אפילו יודע שטעו. ונמצא, שהראוי להוראה אינו תולה בבית דין וחייב קרבן, אך מי שאינו גמיר ולא סביר, כיון שאין ידיעתו באיסורין ידיעה גמורה, ממילא חל עליו חיוב לשמוע לבית דין, ותולה בהם אפילו אם ידע שטעו.

3. תמה החזו"א, כיצד יפרש אביי מיהו "תלמיד הראוי להוראה" שחייב כשידע שטעו? והרי אף אם אינו גדול כשמעון בן עזאי, עדיין מודה הוא שהגיע להוראה ויודע שהדבר אסור, ועוד, הרי קושית אביי על תלמיד כשמעון בן עזאי, קשה על משנתנו בידע אחד מהדיינים, שגם הם מופלגים בחכמה, ולכאורה יחשב כמזיד, ולמה חייב קרבן?!

ולכן ביאר, שנחלקו דוקא בשמעון בן עזאי ושמעון בן זומא, שהיו גדולים מכל דייני סנהדרין. ואבי סבר, כיון שהוא גדול מהם, הוא אינו יכול לתלות בהם, ולכן מזיד הוא. ועיין בכאר שבע ובמצפה איתן.

בטעותם, פטור!

ומוכח, שגם בתלמיד כגון שמעון בן עזאי, שייך שיהיה שוגג, ויתחייב בחטאת(4).

אלא, היכי משכחת לה, באיזה אופן אתה, אביי, יכול למצוא את האפשרות שעל פי עצמו יתחייב חטאת, והרי מזיד הוא, בהכרח, כגון דבאמת ידע דאפור, ואולם קא טעני במצוה לשמוע דברי חכמים. שהיה סבור שלעולם יש מצוה לשמוע לדברי חכמים, ואפילו במקום שהוא עצמו יודע שהם טעו בהוראתם. ובטעות שכזו, גם שמעון בן עזאי נחשב שוגג.

ואם כן, לדידי נמי, שביארתי ש"הראוי להוראה" במשנתנו הוא כגון שמעון בן עזאי, אעמיד באותו האופן, שהם נחשבים שוגגין כגון דטעו(5) במצוה לשמוע דברי

ולא כתוב "תחטא, ועשתה אחת", שבא הכתוב ללמדך, שאפילו אם הורו בית דין הוראה בטעות לעבור על אחת מהמצות, והלך אחד ועשה מעשה כפי הוראתם, אך לא מפני שסמך עליהם, אלא היה "יחיד העושה מפי עצמו", הרי הוא חייב קרבן חטאת יחיד. כי רק מי ששגג בהוראת בית דין הרי הוא פטור מקרבן.

כיצד נחשב "יחיד העושה מפי עצמו"?

הורו בית דין שחלב מותר, ונודע לאחד מהם מהדיינים שטעו, או שהיה תלמיד יושב לפניו וראוי להוראה, כגון שמעון בן עזאי, יכול יהא אותו דין או תלמיד העושה מעשה על פיהם, פטור מקרבן? תלמוד לומר "בעשותה אחת"

יחיד העושה על פי עצמו חייב קרבן! ורק העושה בהוראת בית דין, משום שלא ידע

ולכן מסיק שטועה במצוה לשמוע דברי חכמים. [ועיין בעמוד א' הערה 3, ולהלן ד: הערה 14].

5. בתוס' הרא"ש הביא שהירושלמי סובר ששמעון בן עזאי אינו טועה אפילו במצוה לשמוע דברי חכמים, [שהרי אמרו יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל תשמע להם, תלמוד לומר ללכת ימין ושמאל עד שיאמרו לך על ימין ימין]. אלא באמת מזיד הוא, ובכל זאת פטור מפני שתלה בבית דין.

ופירש הרא"ש דבריו, שאין לך אדם שיתרה בו אל תאכל, כי מפני הוראת בית דין הכל תופסין בו היתר, וגזירת הכתוב היא, כי היכי שרבים מביאים פר על פי הוראתם, כך ליחיד נחשבת כהוראת שגגה. והיינו שאין מזיד פטור מקרבן, אלא שמחייב מלקות, אך דבר שהתירוהו בית דין ופטרוהו ממלקות, חייב בקרבן.

אכן בפסקי רי"ד פירש, שהוא סבור בלבו שהוא טועה כיון שרבותיו מתירין. וביאור זה לא שייך לגבי שמעון בן עזאי, וגם תמוה לפי זה, למה צריך מצוה לשמוע, ולמה באמת אינו נחשב כתולה בבית דין ויפטר.

4. תוס' הקשו למה הקשה רבא מברייתא ולא מהמשנה, וכתבו שבברייתא מפורש שמדובר בשמעון בן עזאי. והרא"ש לא גרס בברייתא "כגון שמעון בן עזאי", ולכן יישב קושייתם באופנים אחרים, עיי"ש.

ובמצפה איתן כתב שמהמשנה לא קשה לאביי, כי יש לבאר שאחד הדיינים ידע רק שטעו במה שהתירו לגמרי, אך גם הוא טעה וסבר שהחייב בלאו ולא בכרת, ולכן לא נחשב מזיד, ורק בברייתא מבואר שמדובר בשמעון בן עזאי, שלא מסתבר שיטעה בחיוב לאו וכרת,

הכמים (6).

שנינו במשנתנו: "זה הכלל: התולה בעצמו, חייב".

והוינן בה: "זה הכלל", שהוא לשון ריבוי, לאיתווי מאי? מה הוא בא לרבות?

ומבאר הגמרא: לאיתווי את מי שעבר ואכל חלב לאחר שהורו בית דין שחלב מותר, אבל הוא מבעט בהוראה, שהוא רגיל שלא להתייחס ושלא לעשות כפי הוראות בית דין. ולכן, גם הוא נחשב כמי שעשה על פי עצמו, וחייב להביא קרבן חטאת, ככל יחיד שחטא בשגגה (7).

הדין מן התורה ואינם טועין. אך כאן מדובר באופן שטעו בדבר המפורש בתורה, ולכן אסור לישמע להם.

6. לכאורה תמוה מה "מצוה לשמוע" יש כאן, והרי בית דין רק התירו לאכול, ולא ציוו על כך בחיוב!?

וביתרון האור [בסוף המשניות] הביא הגדול ממינסק ראה שדין "לא תסור" חל גם על הוראת בית דין להקל, שאסור לאדם להחמיר כדעת עצמו, שהרי אמרו בירושלמי [פ"ב בעבודה זרה] ששמואל חייב את רב לאכול שמן של גויים, משום שהתיר אותו בית דין של רבי, ואמר לו, שאם לא יאכל, יכתוב עליו זקן ממרא. ובספר משנת אב [ט"ו] הביא שמרן הגרא"מ שך זצ"ל דחה ראייתו, כי אילו לא אכל רב את השמן, נחשב כמקיים את התקנה שביטלנה בית דין. וזה אסור. אך במקום שאמרו להקל, והוא נמנע, אינו עושה בכך דבר נגד הוראת בית דין.

ועוד הוכיח שם, שאף להקל חייב לשמוע בקול בית דין. שהרי כל דברי הרמב"ן הנ"ל נסובים לגבי חיוב לא תסור באופן שהתירו בית דין את החלב, ונמצא שאם אינו אוכל מפני דעת עצמו, עובר על מצוה לשמוע דברי חכמים. אכן לפי הרמב"ן, אפשר להעמיד בפשטות טפי, באופן שגמיר וסביר עבר ואכל, מפני שטעה וסבר שחייב לשמוע בקול בית דין לפני שדן לפניו.

7. כתב הרמב"ם [פי"ג ה"ה] אם אכל חלב

ולכאורה תמוה, כי אף שאינו מתחייב מלקות, מכל מקום אינו שב מידיעתו, שהרי מזיד הוא, ואין יביא קרבן. ומשמע לכאורה כהבנת המשנה למלך בקושי הגמרא לעיל [בעמוד א' הערה 8]. ש"שב מידיעתו" היינו שסיבת המעשה תהיה מפני השגגה בלבד, ואילו יעשה את המעשה גם בלי שגגתו זו, אינו מתחייב בקרבן. ואם כן בהוראת בית דין, שחייב גם במזיד, הרי אין צורך לטעם ד"שב מידיעתו" [ואף שהגמרא דוחה סברא זו לרבי יוחנן, צידדנו שם כי זה טעמו של רב].

והאחרונים הקשו בין לבבלי ובין לירושלמי, למה נחשבת העשיה כבית דין שטעו לטעות, והרי בספרי [פרשת שופטים] אמרו, אפילו אומרים לך על ימין שהוא שמאל, שמע להם. והביא החזו"א דברי הרמב"ן [בהשגות לסהמ"צ שורש א'] שאין על החכם לשמוע דברי החכמים שטעו בהוראתו, ואינו רשאי להתיר לעצמו הדבר, רק אם דן לפניו, ושבו סברותיו והסכימו לבטל דעתו, אז יחזור וינהג כטענתו. והיינו, שבמשנתנו מדובר לפני שהוא דן לפניו, ולכן אסור לו אז לשמוע בקולם, וחייב. [ועיין מש"כ בזה בהערה 2, ובהגהות רש"ש ומהר"ן חיות].

והחיד"א בשער יוסף כתב, שלא אמרו בספרי ללכת אחר בית דין אפילו כשאמרו על ימין שהוא שמאל, אלא כשאמרו זאת להוראת שעה, או בדברים שאינם מפורשים בתורה וחיידו משכלם שהדין כך, ויודעים את עיקר

נחשב כתולה בבית דין, ופטור, כי לא ידע שחזרו בהם.⁽⁸⁾

ותמהה הגמרא: הא דין זה, בהדיא קתני לה במשנה לקמן [ג ב] ?!

על שגגתו. ולכאורה, מאחר שנאמר הכלל במשנה לרבות ולחייב מבעט בהוראה, למה הוצרכו לשנות "תלמיד" לרבות גמיר ולא סביר, והרי נשמענו מבעט בהוראה, [ואולי אם לא נאמר תלמיד, היינו מעמידים את הכלל לרבות גמיר ולא סביר].

על כל פנים, מוכח מהרא"ש שהמבעט בהוראה, סומך בהוראה זו על בית דין, ורק בעלמא מבעט, ובכך הוא דומה לגמיר וסביר שעשה כהוראת בית דין, אך לא מפני שסומך על הוראתם, אלא מפני שמצוה לשמוע [וכל שכן שנחשב כתולה בעצמו, שהרי אינו תולה בהן אלא מפני מצוה].

ויתכן שמחלוקת הרמב"ם והרא"ש בזה נמשכת ממחלוקתם [בהערה 2] בדינו של כל אדם שאין דעתו מסכמת לבי"ד. לדעת הרא"ש אינו נחשב שעושה על פי בי"ד כיון שעושה על פי דעתו, שאילו לא היה מסכים עמהם לא היה עושה, ובהכרח שכעת טועה וסובר כמותם ועושה כהבנתו השווה להוראת בי"ד. אבל לדעת הרמב"ם גם טעות במצוה לשמוע מחשיבתו כתולה בבי"ד, ולכן יפטר אפילו אם עושה מחמת שדעתו כהוראתם, ובהכרח, שחיובו רק משום שלא איכפת לו כלל מהוראתם.

והמאירי נקט, שבעלמא הוא מבעט, ומשנתנו באה לחייב אף באופן שבהוראה זו לא נודע אם תלה בעצמו או בבית דין, ותלינן שתולה בעצמו, וכן יש לבאר בדברי רש"י.

8. פירש רש"י, בין שהביאו כפרתן בין שלא הביאו והלך היחיד ועשה על פיהן, משמע

וזה ששינינו "זה הכלל" לגבי התולה בבית דין שהוא פטור, הוא לאתיי, שאף אם הורו בית דין להתיר אחת מכל המצוות, וידעו לאחר מכן שטעו, וכבר חזרו בהן מהוראתם, ורק אחר כך עבר היחיד ועשה על פיהם,

שהתירוהו בית דין, לא מפני שסמך על היתרם, אלא שהוא מותר לדעתו, חייב. וביאר הכסף משנה שכך הוא מפרש את ה"מבעט בהוראה", שאומר שאינו צריך להוראתן.

ועיין בפירוש המשנה שנקט, שתמיד נוהג כך, שעושה הטוב בעיניו. ומשמע שאם בעלמא הוא כן שומע להוראתם, ורק בפעם זו הוא בועט, פטור. ולכאורה תמוה, כי גם באופן זה שייך הטעם דתולה בעצמו. וגם שאין ביאורו מתאים עם דבריו להלכה.

ובפשטות צריך לומר, שבפירוש המשנה נקט כסוגיית הגמרא, שהיא לפי מי שפוטר יחיד התולה בבית דין, ולכן נקטה לשון "המבעט בהוראה", כי אילו עושה על דעתו ועל דעת בית דין, פטור משום שיש עליו חיוב לא תסור, כי אף שסיבת עשייתו מדעת עצמו, מכל מקום חיוב השמיעה לבית דין פוטרו. אך להלכה פסק הרמב"ם כמאן דמחייב יחיד התולה בבית דין. וטעמו, שבית דין מבטלין הוראתו למפרע, ואין לו חיוב של "לא תסור", ולכן חייב על מעשה שעשה מדעתו. ועיין להלן הערה 9 שנרחיב בזה. אולם יתכן לומר שהרמב"ם דקדק וכתב שתמיד עושה כרצונו אף אם אינו יודע שטעו, ולא מפני שסובר שאין הדין כהוראתם, כי דעתו שאין חיובו משום שעושה שלא כהוראת בי"ד, אלא אפילו אם עושה כהוראתם, כיון שתמיד אינו חש לדבריהם בהכרח שעושה כן רק מפני דעתו, ולא מפני הוראתם.

ומכאן יש להקשות על דברי תוס' הרא"ש במשנה, שהוכיח מבעט בהוראה שכל אדם שאין דעתו מסכמת לדעת בית דין, חייב חטאת

מצינו שכך היא שיטת רבי יהודה?

דתניא: נאמר בפרשת קרבן חטאת "אם נפש אחת תחטא בשגגה, בעשותה". ולכאורה די היה לכתוב "אם תחטא בשגגה".

ולפיכך דרשינן כאילו נכתב "נפש תחטא", "אחת תחטא", "בעשותה תחטא", והרי אלו ג' מעוטיין.

ומאחד המיעוטים דרשינן: דוקא העושה מפי עצמו חייב. אבל העושה בהוראת בית דין פטור.

ומבאר הגמרא: כך היא דרך התנא, שהוא **תני כללא** "זה הכלל", והדר, ולאחר מכן, הוא חוזר ומפרש את הדין, במשנה הבאה.

אמר רב יהודה אמר שמואל, מה ששינו במשנתנו שיחיד אשר עשה על פי הוראת בית דין, אף על פי שאין בית דין מביאין עליו פר העלם דבר, מכל מקום הוא עצמו פטור מקרבן, זו דברי רבי יהודה.

אבל חכמים אומרים, יחיד שעשה בהוראת בית דין, חייב להביא קרבן חטאת! (9)

ומבאר הגמרא: **מאי רבי יהודה?** היכן

בהוראה זו חיוב לא תסור, שהרי הרמב"ן נקט כי הראוי להוראה אינו חייב בלא תסור עד שידון לפני חכמים טענותיו, ואילו שאר העם חייבים באותה שעה בלא תסור, ומשמע שכל מי שההוראה תקפה כלפיו, חייב בלא תסור, ולמה לא יפטר היחיד משום כך.

והנה בשבת [צג]. פירש רש"י טעמו של מאן דפטר, משום דאנוס הוא, ותוס' שם כתבו שלפי הסובר שאנוס הוא אינו צריך קרא לפוטרו. ומבואר מדברי רש"י שהמחלוקת היא בגוף הלימוד מקרא אם משמעות הקרא לפטור מלמדת שנחשב אנוס או לא. ונראה שאכן דין לא תסור תלוי במחלוקת זו, שלמאן דפטר יחיד שעשה בהוראת בית דין, דריש מקרא ונפש כי תחטא בשגגה, פרט ליחיד שעשה בהוראת בית דין [שבת צ"ג לפי רמב"ן, ע"ש ולהלן ג ב הערה 13] וזה גופא ילפינן, שהוראת בית דין אף שהתבררה כטעות, חייבה בלא תסור עד שחזור בהן.

אבל חכמים, שחייבו את היחיד, אף שתלה בבית דין, דעתם, שמתברר למפרע שאין כאן הוראה, וחייב על שעבר בשגגה. [ודברי הרמב"ן באו לפרש את משנתנו, דסברה כמאן דפטר יחיד

מדבריו שהוא פטור דוקא אם עשו רוב הציבור, והיינו כדברי חכמים בסמוך שאמרו יחיד התולה בדעת בית דין חייב, ורק כשעשו רוב ציבור יכול להצטרף אליהם אחר שחזרו בהן. [וכפירושו בשבת צג א בדעת רש"י ולקמן ג ב נוכיח שרש"י בא ליישב קושיית הגרעק"א שם]. ונמצא שאין ה"כלל" בסוף המשנה סובר כרישא דמתניתין, שהרי ברישא סבר התנא שיחיד התולה בבית דין, פטור.

אולם בתוס' משמע שכל משנתנו סברה כרבי שמעון, ולשיטתם שנחלקו על רש"י, וכתבו [בשבת שם] שהמשנה להלן דרבי שמעון פוטר, כי דעתו לפטור יחיד שעשה בהוראת בית דין, ואם כן אף אם חזרו בהם בית דין קודם שעשו הרבים על פיהם, יחיד שעשה אחר כך פטור, וכן ביאר החזו"א את דברי הגמרא כאן.

9. הגדול ממינסק בספרו יתרון האור תמה על סברת חכמים, איך יתחייב יחיד שתלה בבית דין, חטאת על חטאתו, והרי חייב מן התורה לשמוע בקול בית דין אף להקל, כמבואר לעיל.

ואין לומר כי כיון שהתברר לבסוף שהוראתם בטעות וחזרו בהם בית דין, שוב למפרע לא חל

ולקמן תפרש הגמרא מנין לנו שברייתא זו, דברי רבי יהודה היא.

וממשיכה הגמרא ומבארת: מאי רבנן?

דתניא, שנינו בתורת כהנים, על הכתוב "בעשותה", ברייתא המחולקת לשני חלקים: האחד עוסק במיעוט שחטאו והשני ברוב ישראל שחטאו. וכך שנינו:

יכול דווקא יחיד שעשה ועבר על חטא בשגגה חייב חטאת, אבל שנים [או כמה אנשים] שחטאו יחד באותה שגגה, יהיו פטורין? תלמוד לומר "מעם הארץ". מלמד הכתוב שאפילו כמה אנשים שעברו יחד באותה השגגה חייבין כל אחד להביא קרבן חטאת יחיד על שגגתו.

וממשיכה הברייתא בתורת כהנים ואומרת:

עדיין אני אומר, כי רק מיעוט קהל שחטאו יחד באותה שגגה חייבין בחטאת יחיד, משום שאין בית דין מביאין על ידיהם של מיעוט הציבור פר העלם דבר.

אבל רוב קהל שחטאו [ולקמן יבואר כיצד שגגו וחטאו], יהו פטורין מקרבן חטאת יחיד, שהרי בית דין מביאין על ידיהן של

רוב הציבור פר העלם דבר.

תלמוד לומר "מעם הארץ" — אפילו רובו, ואפילו כולו!

ודנה הגמרא: במאי, באיזה אופן של שגגה מדברת הברייתא הזאת העוסקת במיעוט ורוב.

אילימא, אם נאמר שכל הברייתא הזאת, בשני חלקיה, במיעוט וברוב, עוסקת באופן שלא היתה הוראת בית דין, אלא עברו הקהל ועשו בשגגת מעשה, כגון שהתחלף לכל אחד ואחד מהציבור חלב בשומן, ואכלו בשוגג, ולא היה זה כלל בהוראת בית דין, ובאה הברייתא לחדש מכח הלימוד מהפסוק, שלא רק אם שגג אדם יחיד הוא מביא חטאת, אלא אפילו אם כמה אנשים חטאו באותה שגגה, או אפילו עשו רוב הציבור באותה שגגה, בכל זאת הם חייבים [כל אחד] בחטאת יחיד, ואין הם מתכפרים בפר העלם דבר.

הרי אי אפשר להעמיד את הברייתא באופן שכזה!

שהרי אמרו בברייתא זו, שרוב קהל שחטאו, בית דין מביאין על ידיהן פר העלם דבר. ואם נאמר שהיה חטאם בשגגת מעשה,

התולה בבית דין, ולכן סבר שיש חיוב לא תסור עד שיחזרו בהם].

ולפי ביאור זה יבואר הא דקיימא לן לגבי אשת איש שנשאת על פי בית דין [ביבמות צב א] כזעירי, הסובר שהוראת בית דין מתבררת למפרע כטעות. ולכאורה, כיון שהלכה כמאן דמחייב, אפילו אם נחשבת הוראה עד עתה, חייבת חטאת, ולמה צריך לומר שנחשבת כטעות. אולם להנ"ל, הרי למאן דמחייב כיון

שחזרו בהן בית דין, מתברר שאין חיוב לא תסור למפרע. ולפיכך חייב חטאת. אולם באשת איש שבית דין לא טעו בדינם, כל זמן שלא בא בעלה הוי הוראה, ופטורין עליה מקרבן מפני חיוב לא תסור שבה. ולכן הוצרך זעירי לומר שבית דין אינם קובעים דין האשה, אלא את מציאות מיתת הבעל, ודבר זה מתברר למפרע כטעות, ואף למאן דמחייב כל יחיד, כאן יפטור. [ועיינין בהערות על תוס' עמוד א', הערה 5].

שלא על פי הוראת בית דין, יקשה: **בית דין, מאי עבידתיהו?** (10)

הרי אם חטאו ציבור **שלא בהוראת בית דין** —

בית דין, מי מויתו, וכי הם מביאים פר העלם דבר כאשר חטאו הציבור **שלא בהוראתו?** והרי אין בית דין מביאין פר אלא כשהציבור חטאו בהוראה של בית דין!

אלא, שמא תאמר, שכל הברייתא הזאת, על שני חלקיה, אכן עוסקת באופן ששגגו ועברו **בהוראה** של בית דין. ומחדשת הברייתא, שלא תאמר שרק אם שגגו יחידים על פי הוראת הבית דין, הם חייבים [כל אחד מהם בחטאת יחיד], אלא, יש לימוד מיוחד מהפסוק, המגלה לנו חידוש, שאפילו אם עשו כמה מהציבור, או אפילו רוב הציבור על פי הוראת הבית דין, גם אז הם אינם פטורים מחטאת יחיד, אף על פי שבית דין מביאין עליהם פר העלם דבר!

אך דוחה הגמרא: הרי גם כן אי אפשר לבאר!

שהרי פסוק זה של "מעם הארץ" שממנו דורשת הברייתא, אינו מדבר כלל באופן ששגגו על פי הוראת בית דין, **דהא כי כתיב** קרא "מעם הארץ", **בשגגת מעשה הוא דכתיב!** ואם כן, כיצד ניתן ללמוד מכאן לחייב את רוב הציבור בקרבן יחיד אפילו כשהיתה הוראת בית דין?!

אלא לאו, על כרחך, צריך לומר שאין כל הברייתא עוסקת באופן אחד, אלא מתחלקת

היא בשני חלקיה, לשני אופנים. **והכי קאמר** התנא בברייתא הזאת:

א. מיעוט קהל [כמה אנשים] **שחטאו** [יחד] **בשגגת מעשה** — **חייבין בקרבן יחיד,** שכן אין בית דין מביאין על ידיהן [של מיעוט הציבור] פר העלם דבר **בהוראה.**

ומוכח מדברי הברייתא, האומרת "אין בית דין מביא על ידיהן פר העלם דבר", שדוקא בית דין לא מביא קרבן של פר העלם דבר כשחטאו מיעוט הציבור. **הא הן,** מיעוט הציבור עצמו, שחטאו בשגגה על פי בית דין, כן **חייבין** להביא כל אחד כשבה או שעירה.

ובאה הברייתא לומר כך: כשם שאין מיעוט הציבור נפטרים מקרבן יחיד, אפילו אם הורו להם בית דין היתר, ועשו על פיהם, כך אין מיעוט הציבור [כמה אנשים שחטאו יחד באותה שגגה] נפטרים מקרבן יחיד כששגגו הם עצמם, בשגגת מעשה, גרידא, אלא חייבים חטאת יחיד, כדין יחיד שחטא.

והיינו, שבחלק זה של הברייתא מצינו חידוש דין גם לגבי שגגת הוראה, שיחיד העושה בהוראת בית דין, חייב קרבן יחיד.

ואם כן, מצינו כאן את שיטת חכמים, כדברי רב יהודה אמר שמואל, שיחיד העושה בהוראת בית דין, חייב חטאת.

ב. יכול נאמר, **שרוב צבור שעשו בשגגת מעשה,** יהו פטורין כולם מחטאת יחיד, **שהרי בית דין מביאין עליהם,** על רוב ציבור, **פר העלם דבר** כשעשו את הציבור

בהוראה שהורו הבית דין.

ולפי זה, יכול שנמשיך ונאמר: כשם שרוב הקהל פטורין מחטאת יחיד כשחטאו בהוראה, כך יהיו פטורין מחטאת יחיד גם כשחטאו בשגגת מעשה.

והיינו, כי היה מקום לומר [לולי הלימוד המיוחד מהפסוק, כפי שיבואר בברייתא להלן], שהתחדש דין חדש בכפרת הציבור, שהיא תהא דוקא בפר של ציבור ולא בכשבה של כל יחיד ויחיד. ולכן, גם במקום שהיתה השגגה של הציבור במעשה ולא בהוראה, שאז אין להם כפרה בפר, בכל זאת

לא יביאו הציבור חטאת יחיד, אלא יהיו פטורים בכלל מהבאת קרבן, כי אין להם כפרה אחרת אלא בפר. (11)

תלמוד לומר [בפסוק המדבר בשגגת מעשה!], **"מעם הארץ"**.

מלמד הכתוב [המדבר בשגגת מעשה!] שאפילו אם רובו של קהל חטא בשגגת מעשה [לא בשגגת הוראה!], מביאין כל אחד מהקהל כשבה או שעירה לחטאת יחיד, ואין אומרים שאין כפרה לציבור אלא בפר העלם דבר, ולכן אין להם כפרה כלל בשגגת מעשה! אלא, חייבים כל אחד מהציבור

11. לכאורה ביאור ההוה אמינא הוא, ששונה דין הציבור מדין המיעוט, כי אין כפרה לציבור, אלא בית דין מביאין עליהם פר, ולכן, אף בשגגת מעשה אין דינם של הציבור כיחיד, אלא פטורים הם לגמרי. ואם כן, זה רק כמאן דאמר בית דין מביאין פר. כי אם הציבור מביאים אותו, נמצא שיש לציבור כפרה, אלא שאינה בכבשה אלא בפר, וכשאינן פר יביאו כבשה. ולהלן [ג א] נראה אם זו כוונת הגמרא לתלות ברייתא זו במחלוקת מי מביא את הפר.

אמנם יש לומר כמו שביארנו בפנים, כי מאחר שנתחדש שכפרת הציבור היא בפר, ואינם מביאין כל אחד חטאת יחיד, לפיכך מסתבר לומר שאף במקום שאין להם כפרה בפר, כשחטאו בשגגת מעשה, גם אז לא תהיה להם כפרה בחטאת.

והחזו"א הוכיח מכאן שרוב הציבור שעשו על פי בית דין, אין הפטור שלהם מחטאת היחיד נובע מכפרת קרבן הפר הבא עליהן, שהרי בכל שגגת מעשה של רבים אין פר. אלא, שבעשיית הרוב, אין כפרה לכל יחיד בפני עצמו. ולכן מדמים כאן את שגגת המעשה לשגגת ההוראה לפטרן מחטאת.

וכדבריו מבואר ברש"י לקמן [ז א] שביאר, כי ציבור שעשו בשגגת מעשה פטורים מפר, כיון שלא עשו על פי בית דין, "מחלקי מהרדי" והוה כיחידים. והיינו, כי אף על גב שלא עשו על פי בית דין, בכל זאת, מעשה של ציבור אין כפרתו כמעשה של יחיד. ורק מפני שדינם כיחידים אין כפרתם בפר אלא בחטאת. וזה גופא נלמד מקרא ד"מעם הארץ", שאין פטור מחטאת למעשה הציבור אלא כשעשו על בית דין, ונחשבים לרוב ציבור כאחד, ואף אם עשו רוב ציבור וחזרו בהן בית דין, יכול יחיד להצטרף אף אם עשה חטאו אחר כך, כי עיקר הציבור עשו ע"פ הוראה, אך כשאינן עושין על בית דין, דינם כיחידים, וחייבין חטאת. [ועיין להלן ג ב הערה 12].

וכל זה דלא כיסוד הגר"ח שהובא לעיל, שהקרבן ציבור פוטר את היחידים מחטאת [ומה שנפטר אף כשהצטרף אחר שחזרו בית דין, הוא מפני שהצטרף לחטא המחייב את הציבור בקרבן]. וראיתו מדברי הרמב"ם [פי"ד ה"ד] שאם לא נודע לבית דין מה חטאו, מביא כל יחיד חטאתו, וביאר שהטעם לכך, כי אין קרבן ציבור לכפר עליהם, וכן נקט הנודע ביהודה [תנינא יו"ד צ"ו] ודבריהם תמוהין מסוגיין.

ב. אולם, כשעשו רוב הקהל, כיון שאף אם עשו בהוראה הם צריכים כפרה, ונקבעה כפרת הציבור בפר העלם דבר, לכן גם בשגגת מעשה, לא תהיה להם כפרה בחטאת יחיד, ויהיו פטורים לגמרי.

אך הגמרא לא הבינה כך, ולכן היא מקשה לרב פפא:

אי הכי, כדקאמרת, שכונת הברייתא הזאת היא לומר, שיחיד שעשה בהוראה פטור, קשה: **מאי איריא דקמחדר**, מדוע מחזר התנא בחלקה השני של הברייתא, ללמוד מהפסוק, **על רובא** שחטאו בשגגת מעשה, שלא בהוראה, **לחויובא**?

לאו, האם לא שמעת **מכלל** דברי התנא האלו, **דמיעוט** שחטאו **בהוראה**, **קיימא ליה** לתנא **דמחייבו** חטאת יחיד, אף כשעשו זאת **בהוראה**.

ולכן, כל מה שמחזר התנא בחלקה השני של הברייתא, הוא רק למצוא מקור מהפסוק שאפילו רוב ציבור שחטאו, שלא בהוראה, חייבים בקרבן יחיד.

ומוכח שפשיטא ליה לתנא, שיחיד שעשה בהוראה, חייב.

ועוד קשה לדברי רב פפא: **ונהדר תנא ברישא**, בחלקה הראשון של הברייתא, למצוא מקור מהפסוק **על מיעוטא** של כמה אנשים **דמחייבו** כשחטאו ביחד **בשגגת מעשה**.

כי אילו סבר התנא כמו שאמר רב פפא, שאפילו מיעוט אנשים שעשו בהוראה פטורים, אם כן, כשם שהוצרך התנא לדרוש

להביא קרבן יחיד, לפי שלא נאמר הפטור מקרבן יחיד אלא לגבי ציבור שטעו מחמת הוראה של בית דין, שהם מתכפרים בפר העלם דבר, ולא לגבי ציבור שטעו בשגגת מעשה.

ואם כן, מצינו בברייתא זו, את דברי חכמים, הסוברים [בתחילת הברייתא], שיחיד ואפילו מיעוט אנשים, שעשו על פי הוראת בית דין, שחייבים חטאת!

ודחינן: **אמר רב פפא, ממאי הוכחת** שברייתא זו סוברת שיחיד אשר עשה בהוראת בית דין חייב חטאת? — הרי הוכחת זאת ממה שאמרו בתחילת הברייתא, שמיעוט קהל שחטאו בשגגת מעשה חייבין חטאת, כמו שמצינו שאין בית דין מביאין על מיעוט אנשים פר בהוראה. ודייקת מלשון הברייתא, הא "הן", מיעוט האנשים שעשו בהוראה, חייבין חטאת.

אך זאת מנין לך, לדייק: "הא הן [המיעוט עצמם] חייבין"?

דלמא כונת הברייתא היא לומר, שאם עשו מיעוט בהוראה, אין חייבין להביא קרבן, **לא הן ולא בית דין**!

ולעולם יחיד או מיעוט שעשו בהוראת בית דין, פטורין מקרבן, כי יחיד התולה בבית דין פטור גם לפי חכמים!

וביאור הברייתא, לדברי רב פפא הוא כך:

א. יחידים שעשו בשגגת מעשה, חייבין חטאת. כי רק כשעשו בהוראה אין להם צורך בכפרה, כיון שתלו עצמם בבית דין. אך בשגגת מעשה, טעונים הם כפרה בהבאת חטאת יחיד.

שמיעוט אשר חטאו בהוראה, היה פשוט לו לתנא שחייבין הן כשבה או שעירה, כי אין יחיד התולה בבית דין נפטר מחטאת.

ולכך, גם כשחטאו שלא בהוראה, בשגגת מעשה, פשיטא ליה לתנא שהם חייבין, כי מצינו שיש להם כפרה בחטאת אפילו כשעשו בהוראה. ונמצא מוכח מברייטא זו שדעת רבנן היא, שיחיד העושה בהוראת בית דין, חייב⁽¹²⁾.

ועתה באה הגמרא לדון על מה שאמרו, שרבי יהודה הוא התנא של הברייטא הקודמת, שיחיד העושה בהוראת בית דין פטור. ואילו רבנן הם המחייבים, בברייטא השניה, וכמו שדייקה הגמרא מהברייטות.

ולכאורה תמוה: מכדי, הרי מנין לנו לדייק כך, והרי תרווייהו, שתי הברייטות, פתמא תנן, ולא התפרש בהן מי אמר ברייתות אלו.

ואף שסתם ספרא [תורת כהנים] רבי יהודה היא, עדיין קשה: ממאי מוכח לך דברייטא קמייטא, ששנינו בה יחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, רבי יהודה היא, וברייטא בתרייתא, שהוכחנו ממנה שיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, רבנן היא?

בחלק השני מהפסוק לציבור שחטאו בשגגת מעשה, ללמד שחייבין חטאת, כדי שלא נאמר שהם פטורין כשם שהם פטורין כשעשו בשגגת הוראה, כמו כן היה צריך לדרוש התנא כך גם מהפסוק בחלק הראשון, לגבי מיעוט שחטאו שלא בהוראה, לומר שחייבים, כדי שלא נאמר שהם פטורין מחטאת, כשם שהם פטורין כשעשו בהוראה [לדעתו של רב פפא].

ורק לבסוף, אחרי שילמדנו התנא בחלק הראשון מהפסוק שמיעוט חייב בשגגת מעשה, נהדר, אז הוא יחזר ללמד גם על רובא לחיובא, כשחטאו בשגגת מעשה.

שהרי ברוב קהל, מצינו כפרה בפר, ויותר מסתבר לחייבם חטאת מאשר מיעוט יחידים שחטאו שאינם טעונים כפרה כלל כששגגו על פי הוראה. ואם כן, על התנא למצוא להקדים ולמצוא תחילה מקור מהפסוק לחיוב מיעוט היחידים, יותר ממה שצריך מקור לחיוב הציבור, שהוא פשוט יותר.

אלא לאו, מודלא מהדר התנא לדרוש בתחילה על מיעוט דמחייבין בשגגת מעשה, ורק בסוף הוא מהדר על רובא לחיובא כשחטאו בשגגת מעשה, שמע מינה שהביאור בברייטא הוא כרב יהודה אמר שמואל,

12. אמנם הביאור פשוט, כי למאן דפטר אין סברא לחלק בין מיעוט לרוב, שהרי גם היחיד פטור מחטאת, ואין ראייה שפטור הרבים הוא מפני עשיית הרוב יחד. ורק למאן דמחייב ביחיד ופוטור ברוב, יש ללמוד כי אף כשעשו הרוב בשגגת מעשה יפטרו. ולכאורה יש בכך תשובה לדברי רב פפא "דילמא לא הן ולא בית דין", שהרי אם אף יחיד

12. עיין בתוס' ובהערות כיצד הוכיחה הגמרא מהברייטא שיחיד התולה בהוראת בית דין חייב. ולכאורה תמוה, הרי גם למאן דפטר יחיד התולה בבית דין אפשר להבין את ההוה אמינא שרק רוב פטורין מחטאת בשגגת מעשה, וכמבואר בהערה הקודמת שפטורן משום עשית הרוב, ולכאורה סברא זו אינה תלויה במחלוקת אם יחיד התולה בבית דין חייב או פטור.

אנו מעמידים את הברייתא הראשונה כדבריו, שהרי את הברייתא השניה, ד"עדיין אני אומר", לא מצית מוקמת לה כרבי יהודה.

דהרי קתני בה: רוב קהל שהטאו, בית דין מביאין על ידיהן פר. ואי אפשר להעמידה כרבי יהודה, כי אי רבי יהודה היא, האמר רבי יהודה, ציבור הוא דמייתי פר העלם דבר, ובית דין לא מביאין פר.⁽¹⁾

דתנן [לקמן ה א], רבי יהודה אומר: שבעה שבטים [שהם רוב שבטי ישראל, מתוך שנים עשר השבטים] שהטאו משום הוראה מוטעית של בית דין, מביאין ז' פרים.

ובהכרח, שהציבור הם המביאין כפרתם בפרים אלו, ולא בית הדין. כי אילו בית הדין היו מביאין את הקרבן, יקשה, מדוע יביאו בית הדין שבעה פרים? והרי לצורך כפרת בית הדין די להם בכפרה של פר אחד. אלא, בהכרח, סובר רבי יהודה שהציבור הם המביאים את הפר לכפרתם, ולכן כל שבט

אימא איפכא! ונאמר שלרבנן פטור, ואילו לרבי יהודה חייב, שהרי שתי הברייתות הללו נשנו סתמא, ושתייהן בתורת כהנים.

ומשנינן: מאן שמעת ליה בשאר מקומות דדריש מיעוטי כי האי גוונא, כמו שדרשו בברייתא קמייתא "אם נפש אחת תחטא, בשגגה, בעשותה" הרי אלו ג' מעוטיין — רבי יהודה היא! שמצינו שהוא דורש כך בעוד עניינים אחרים.

דתניא: רבי יהודה אומר:

אמרה תורה [ויקרא ו] "זאת תורת העולה, היא העולה". הרי אלו שלשה מיעוטיין.

ואם כן, מסתבר שגם הברייתא הראשונה, שדרשה שלשה מיעוטים מהפסוק של "אם נפש", דברי רבי יהודה היא.

ואיבעית אימא, לעולם אין ראיה מדרשת שלשת המיעוטים שרבי יהודה אמר ברייתא זו. אך כיון ש"סתם ספרא, רבי יהודה היא",

חטאת בשגגת מעשה.

ברם, אם נבאר שכוונת הברייתא לומר שבציבור התחדש הדין שכפרתם היא דוקא בפר ולא בחטאת, והשינוי בין הרוב למיעוט הוא בחיוב החטאת לכל יחיד, אם כן, צריך לפרש שכוונת הגמרא כאן היא להוכיח מלשון הברייתא "בית דין מביאין פר" ולא ציבור.

ועיין בחזו"א [ס"ק י"ג] שדן בזה, והביא שהלחם משנה [פט"ו ה"ד] כתב שהרמב"ם לא דקדק בלשונו בדין זה, וטעמו כיון שכבר פירש להדיא שציבור מביאין פר, אך בגמרא ראוי לדקדק בדין זה שנחלקו בו לקמן [ה א] ר"מ ורבנן.

פטור, אין סיבה לחלק בין מיעוט לרוב, ומה דנה הברייתא לגבי רוב שעשו בשגגת מעשה, כיון שכבר נדרש "אפילו שנים ושלשה", וזו לכאורה כוונת תוס' בביאורם וגירסתם "מאי איריא", ע"ש.

1. ביאור הוכחת הגמרא תלוי בביאורים לעיל [ב ב הערה 10], כי אם כוונת הברייתא שאין כפרה לציבור, אלא בית דין מביאין פר, נמצא שכוונת הגמרא, שרבי יהודה אינו יכול לומר זאת, כי לדעתו ציבור מביאין פר, ויש להם כפרה, ומהיכי תיתי לשנות דינם מדין היחיד לגבי